

Романишин Юлія Любомирівна,
*асистент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти
і газу*

ВПЛИВ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ-МЕНЕДЖЕРІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ)

У статті розглядаються питання використання компетентнісного підходу, формування ключових компетентностей (комунікативної та інформаційної) та набір їх основних компонентів при підготовці майбутніх документознавців-менеджерів в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу (ІФНТУНГ).

The article deals with the questions of using competence approach, forming key competences (communicative and informative ones) and their basic components set while training future managers in documentation science and information resources in Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (IFNTUOG).

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства та постійна модернізація інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагає від сучасного фахівця безперервної роботи над удосконаленням своїх професійних можливостей. Оновлення змісту освіти та формування практичних навичок діяльності в конкретних ситуаціях можна забезпечити шляхом впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку документознавців-менеджерів як фахівців сучасної інформаційної галузі.

Аналіз попередніх досліджень. Питання компетентнісного підходу в підготовці фахівців ВНЗ, формування професійної компетентності досліджували та обґрунтовували у своїх працях

О. Овчарук, О. Пометун, О. Гончарова, З. Курлянд, О. Хуторський, Н. Баловсяк та ін.

Актуальність теми полягає в тому, що впровадження ІКТ в різні сфери професійної діяльності людини висуває нову вимогу до випускника ВНЗ – бути інформаційно компетентним фахівцем, який стане конкурентноздатним на сучасному інформаційному ринку.

Мета статті – визначення ключових компетентностей, які є необхідними документознавцям-менеджерам для формування готовності до майбутньої професійної діяльності засобами ІКТ.

Сьогодні серед української педагогічної громадськості та на сторінках педагогічної літератури досить часто прослідковується думка про необхідність запровадження та поточний стан впровадження в навчальний процес компетентнісного підходу. Оскільки даний термін є досить новим в педагогіці, й на даний час, ще досліджується, тому ми поставили за мету – визначитися з поняттям “компетентність”.

З проведеного аналізу педагогічної літератури [4, 5, 6], можемо стверджувати, що компетентність – це здатність приймати рішення, нести відповідальність за їхні наслідки. Оскільки компетентність поєднує у собі як інтелектуальні, так і фізичні якості особистості, то відповідно, що дане поняття передбачає наявність у студента знань, вмінь та навичок творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

У більш розширеному варіанті, під компетентністю педагога [5, с. 17] розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв’язувати, незалежно від ситуації проблеми, характерні для певної сфери діяльності.

Компетентність складається з ряду компонентів, які визначають її структуру [7]:

– ключові компетентності (між- та надпредметні) – відображають готовність та здатність студента ефективно вирішувати актуальні індивідуальні та соціальні проблеми й здійснювати поліпредметні види професійної діяльності;

– загальногалузеві компетентності – формуються у студента протягом вивчення певної навчальної дисципліни а також вмінь застосовувати набуті знання на практиці для розвитку індивідуальних та соціальних проблем;

– предметні компетентності – стосуються конкретного предмету і входять до загальногалузевих компетентностей.

У свою чергу, ми під компетентністю документознавця-менеджера будемо розуміти набір знань, умінь, навичок та особисту відповідальність при розв’язанні поставлених завдань в професійній сфері діяльності.

Реалізація компетентнісного підходу у вищій школі вимагає підготовки фахівців, які здатні в професійній діяльності використовувати ключові компетентності [9]. Ключова компетентність може бути визначена як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурно-доцільні види діяльності, ефективно вирішуючи відповідні проблеми [6, с. 451]. Розділяючи думку дослідника А. В. Хуторського [8], ми вважаємо, що формування ключових компетентностей у майбутніх документознавців-менеджерів повинно відбуватися поетапно і для отримання позитивного кінцевого результату в навчанні потрібно проводити періодичний контроль за досягненнями студентів на певних етапах цього процесу. А саме, всі етапи повинні бути пов’язаними з послідовністю формування досвіду в студентів щодо їх майбутньої професійної діяльності в інформаційній сфері, відображати хід навчального процесу та обґрунтовувати мотивацію навчання, актуалізувати вивчення нового навчального матеріалу з опорою на вже набуті теоретичні і практичні знання та уміння, оцінка набутих результатів та аналіз отриманих результатів з бажаними. Шляхи формування компетентностей будуть залежати від їх виду (предметні, особистісні, тощо) і здійснюватися впродовж будь-якого часу (вивчення окремої теми або протягом всього терміну навчання).

Серед ключових компетентностей для документознавців-менеджерів ми виділяємо комунікативну та інформаційну, оскільки вони найширше застосовуються в ІКТ. Крім того, формування даних компетентностей у майбутніх документознавців-менеджерів має два аспекти – загальноосвітній та професійний. Перший аспект пов’язаний з готовністю використовувати ІКТ в різних видах навчальної діяльності. Другий – ми пов’язуємо з готовністю застосовувати ці технології в професійній діяльності, орієнтуватися в інформаційному просторі та оперувати інформацією відповідно до потреб сучасного ринку праці.

Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [3]. Комунікативна компетентність є складовою процесу спілкування. Оскільки у сучасному суспільстві процес спілкування відбувається у різних формах

та за допомогою різних засобів ІКТ то, на наш погляд, до поняття “комунікативна компетентність” можна віднести сукупність сформованих знань з інформаційно-комунікативних дисциплін, включаючи знання з іноземних мов; наявність комунікативних та ораторських вмінь, що дають змогу якісно проводити процес вербальної та невербальної комунікації, а також набір особистісних та професійно-ділових якостей спілкування у суспільстві. Значний вплив на формування у майбутніх документознавців-менеджерів комунікативної компетентності буде мати ІКТ-компетентність яка базується на використанні засобів сучасних ІКТ, полегшує процес комунікації та долає просторовий та інформаційний бар’єри.

ІКТ-компетентність – це ключова компетентність сучасного фахівця, яка проявляється в здатності вирішення різного виду завдань за допомогою комп’ютера, засобів телекомунікації та Інтернет-технологій [2].

На нашу думку, ІКТ-компетентність у майбутніх документознавців-менеджерів проявляється у: набутті практичних навичок по роботі з необмеженим об’ємом інформації та вміння аналітико-синтетично опрацювати її; вмінні будувати інформаційні моделі та досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ; наявності високого рівня інформаційно-комунікативної культури (в тому числі комунікація, яка здійснюється за допомогою засобів ІКТ), теоретичних знань та досвіду організації інформаційної взаємодії; застосування ІКТ в навчанні, в професійному та повсякденному житті.

З розвитком комп’ютерної техніки, інформаційних технологій та широким їх застосуванням у різних сферах діяльності, особливого значення та уваги набуває поняття інформаційної компетентності. Дане поняття є досить актуальним для документознавців-менеджерів, як майбутніх фахівців інформаційної сфери. До складу інформаційної компетентності входять здатності, що стосуються роботи з інформаційними і комп’ютерними технологіями та сучасним інформаційним і програмним забезпеченням.

Розглянемо детальніше інформаційну компетентність, оскільки вона є ключовою у професійній підготовці документознавців-менеджерів. Інформаційна компетентність є складовою як освітньої так і професійної компетентності. Тобто, з одного боку (освітня компетентність), вона являє собою набір знань, вмінь та навичок, набутих студентом під час вивчення навчальних дисциплін і які містяться в підручниках, з іншого боку (професійна компетентність) – це діяльність фахівця в сфері професійної діяльності.

Під інформаційною компетентністю для документознавців-менеджерів, ми будемо розуміти сукупність знань та вмінь із роботи з ІКТ, що забезпечують необхідний рівень проведення інформаційної діяльності, яка спрямована на здійснення інформаційних процесів з успішним використанням ІКТ. Інформаційна компетентність існує не ізольовано, а в тісному поєднанні з комунікативною та іншими видами компетентностей.

Інформаційна компетентність документознавця-менеджера незалежно від його професійної діяльності, з одного боку, повинна визначати вміння фахівця стосовно роботи з інформацією та ІКТ, а з іншого боку – повинна містити компетенції, визначені саме особливостями його професійної діяльності.

Отже, інформаційна компетентність майбутнього документознавця-менеджера складається з двох компонентів: особистісного та професійно-інформаційного. Особистісний компонент є індивідуальним для кожного фахівця і містить особистісні якості, які необхідні для ефективного здійснення професійної діяльності та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Професійно-інформаційний компонент складається з інформаційної, комп’ютерної та процесуально-діяльнісної складових. Цей компонент базується на особливостях інформаційної та професійної діяльності документознавців-менеджерів і являє собою набір професійних знань, умінь та навичок фахівця використовувати інформаційно-комунікаційні технології та комп’ютерні засоби для розв’язання різноманітних фахових завдань.

Проаналізувавши праці вчених [1, 5, 8] та врахувавши значення ІКТ при формуванні компетентностей в документознавців-менеджерів, ми визначили набір ключових компонентів інформаційної та комунікативної компетентностей.

Компоненти комунікативної компетентності для документознавців-менеджерів передбачають наявність умінь:

- слухати і рахуватися з думкою інших фахівців;
- проводити переговори, працювати в команді;
- грамотно дискутувати та аргументовано відстоювати свою професійну позицію;
- використовувати знання кількох іноземних мов (вміння вести ділову переписку);
- використовувати під час публічних виступів сучасні засоби комп’ютерних мультимедіа-презентацій;
- діяти в конфліктних ситуаціях. Налагодження та підтримка ділових контактів з різними партнерами;

– використовувати комунікаційні технології для пошуку, збору, опрацювання та передачі різного виду повідомлень.

Компоненти інформаційної компетентності для документознавців-менеджерів базуються на таких уміннях:

– представляти повідомлення (текст, рисунки, цифри, відео) в потрібному вигляді, збереження та передача повідомлень по телекомунікаційним каналам;

– використовувати засоби ІКТ для пошуку, аналітико-синтетичної обробки різних повідомлень;

– використовувати інформаційне моделювання та сучасні системи документообігу;

– підготовлювати презентації та дискусії матеріалів в різних формах.

Ці компетентності розвиваються та набуваються під час вивчення інформаційно-комп'ютерних та професійно-орієнтованих дисциплін. У вигляді таблиць (табл. 1-2), розглянемо, які саме дисципліни формують компоненти комунікативної та інформаційної компетентності майбутніх документознавців-менеджерів.

Таблиця 1
Комунікативна компетентність майбутніх
документознавців-менеджерів

Назва навчальної дисципліни	Якості набутого компоненту	Застосування компонента
1	2	3
Теорія комунікації, Документно-інформаційні комунікації,	Володіти знаннями про процеси комунікації, передачі повідомлень по різних комунікаційних каналах	Вміти визначати якість отриманих повідомлень, інформаційні бар'єри в процесі комунікації та володіти шляхами оптимізації комунікаційних процесів

Інтернет-технології, Інформаційні технології, Аналітико-синтетична переробка інформації (АСП), Інформаційний менеджмент	Знати як здійснювати пошук (інформаційно-пошукову діяльність) на різних серверах, використовувати різні види ресурсів для навчальних та професійних цілей	Вміти здійснювати пошук, формувати запит, працювати з різними інформаційно-пошуковими системами, сервісами Інтернет, здійснювати пошук в Інтернет-бібліотеках, і БД, використовувати WEB-ресурси, опрацьовувати отримані результати за допомогою ІКТ
Інформаційні технології, Інформаційний менеджмент, Телекомунікаційні технології	Використовувати знання ІКТ для роботи над навчальними та професійними проектами	Вміти використовувати спеціальне програмне та апаратне забезпечення для участі в Інтернет-конференціях, мережевих корпоративних проектах. Володіти навичками роботи з ІКТ для здійснення ефективного пошуку потрібної інформації, вміння презентувати інформаційний матеріал використовуючи мультимедіа-презентації

Таблиця 2
Інформаційна компетентність майбутніх документознавців-менеджерів

Назва навчальної дисципліни	Якості набутого компоненту	Застосування компонента
1	2	3
АСП, Інформаційні технології	Володіти знаннями про різні види повідомлень, вміння опрацювати їх на комп'ютері та працювати з інформаційними об'єктами в професійній діяльності	Вміння працювати з інформаційними об'єктами та наявність навігаційних умінь при роботі з графічним інтерфейсом

<p>Інформаційні технології, Технічне забезпечення інформаційної діяльності, Інформаційне обслуговування виробничої сфери, Інформаційний менеджмент</p>	<p>Володіти знаннями та навичками роботи з інформаційними технологіями, управління інформаційним об'єктом, інформаційним процесом, створення інформаційних моделей</p>	<p>Вміння проектувати на комп'ютері з використанням мультимедійного середовища інформаційні моделі, аналізувати за допомогою засобів ІКТ інформаційні процеси організації, використовувати засоби ІКТ в навчальному процесі</p>
<p>Обчислювальна техніка та програмування, Прикладне програмне забезпечення</p>	<p>Володіти знаннями про сучасне програмне забезпечення ділових процесів на підприємстві, знання програмних засобів ІКТ, стандартних прикладних програмних продуктів в професійній сфері</p>	<p>Вміння працювати з професійним програмним забезпеченням та навички інсталяції/деінсталяції</p>
<p>Менеджмент, Інформаційні технології</p>	<p>Володіти навиками стратегічного планування, модернізації та оптимізації прийняття рішень з використанням ІКТ в професійній діяльності</p>	<p>Вміння використовувати стратегічний менеджмент для довгострокового планування в професійній діяльності</p>
<p>АСП, Інтернет-технології, Інформаційно-аналітична діяльність</p>	<p>Знати як здійснювати інформаційно-пошукову діяльність з використанням ІКТ, вміти використовувати комунікаційні технології при інформаційній взаємодії</p>	<p>Вміти здійснювати інформаційно-пошукову діяльність як в різних соціальних інститутах так і в Інтернет-просторі. Адаптувати аналітичні матеріали до вимог аудиторії.</p>

Технічне забезпечення інформаційної діяльності, Прикладне програмне забезпечення	Знати принципи організації та функціонування стандартного, програмного та мультимедійного апаратного забезпечення	Працювати з комп'ютерною та периферійною технікою. Вміти створювати текстові, графічні, звукові, анімаційні об'єкти, працювати з ними та включати їх в мультимедійні презентації
Інформаційний менеджмент, Інтернет-технології, Маркетинг інформаційних продуктів та послуг, Інформаційне право	Володіти ситуацією на сучасному інформаційному ринку, цікавитися перспективами розвитку ІКТ та технічними засобами підтримки ІКТ, володіти знаннями про інформаційну безпеку, інформаційні ресурси, правові аспекти інформаційних технологій	Використовувати засоби антивірусного захисту, дотримуватися авторського та інформаційного права, коректно використовувати інформаційні та Інтернет ресурси в професійній діяльності
Формування баз даних, Інтернет-технології, Інформаційний менеджмент, Інформаційні технології	Мати знання про організацію та функціонування простих та гіпермедійних баз даних (БД), про системи управління базами даних та їх використання в сучасних ділових процесах, про інформаційні технології (ІТ) експертних системи та ІТ системи підтримки та прийняття рішень	Вміти застосовувати програмні та апаратні засоби для створення БД, вміння працювати з гіпермедійними БД та використовувати різні види ІТ в професійній діяльності

З наведених таблиць 1 і 2 бачимо, що формування компетентностей майбутніх документознавців-менеджерів триває протягом всього процесу навчання і вимагає використання міжпредметних зв'язків, оскільки одні і ті ж компоненти, як інформаційної так і комунікативної компетентностей, взаємопов'язані між собою і знаходять своє практичне застосування при вивченні різних дисциплін. Теоретичні знання переходять у практичні уміння та

навички, які використовуються у різних навчальних ситуаціях, які у свою чергу переносяться на вирішення більш складних професійних завдань.

Висновок. Отже, в умовах сучасного інформаційного суспільства важливою складовою професійної підготовки майбутніх документознавців-менеджерів є використання компетентнісного підходу у процесі навчання та формування у них ключових компетентностей (інформаційної та комунікативної). Компоненти даних компетентностей лягли в основу створення моделі формування готовності документознавців-менеджерів до майбутньої професійної діяльності засобами ІКТ.

Список використаних джерел та літератури:

Баранников А. В. Самообразование учащихся в системе общего образования. Теория и практика / А. В. Баранников. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 360 с.

Ганин Е. А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования будущих учителей [Электронный ресурс] / Е. А. Ганин. – Режим доступа: <http://www.ito.su/2003/VII/VII-0-1673.html>

Гончар Т. І. Комунікативна компетентність: суть, структура, розвиток [Електронний ресурс] / Т. І. Гончар. – Режим доступа: http://www.knukim.edu.ua/articles_gonchar.htm

Зинкевич-Евстигнеева Т. Рождения личности / Т. Зинкевич-Евстигнеева, И. Пестовская, А. Пискунов // Школьный психолог. – 2000. – №4. – 175 с.

Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : “К. І. С. ”, 2004. – 112 с.

Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид. , перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

Пометун О. І. Компетентнісний підхід до рівнів досягнень учнів / О. І. Пометун. – К. : Презентація на нараді Центру тестових технологій, 2004. – 10 с.

Хуторской А. В. Ключевые компетенции: Технология конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55-61.

Шевцова Л. А. Системный подход к формированию единого информационно-образовательного пространства / Л. А. Шевцова, Л. А. Солошенко // Педагогическое образование. – Н. Новгород: Нижегородский гуманитарный центр. – 2004. – № 1. – С. 203-207.